

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XVIII. č. 1

JANUÁR-MAREC 2009

Sladkých dvadsať...

Milí kolegovia,

hneď v úvode tohto roka sa mi žiada zaspomínať, či lepšie – pripomenúť jeden pre nás zaujímavý dátum – 21. december 1989. Práve tento deň sa uskutočnilo celoslovenské stretnutie na pôde bývalého Štátneho ústredného archívu v Bratislave (v súčasnosti Slovenského národného archívu), na ktorom sa zrodila myšlienka vzniku Spoločnosti slovenských archivárov. I keď sa zakladajúce valné zhromaždenie konalo až 4. apríla 1990, môžeme považovať 21. december za deň nášho zrodu, či našich narodenín. Po krátkom prepočítaní zistíme, že Spoločnosť slovenských archivárov má práve sladkých 20...

Za prvého predsedu bol zvolený Elemír Rákoš a za čestného predsedu Michal Kušík. Členmi výboru sa stali: Veronika Nováková, František Palko, Jozef Klačka, Ladislav Vrteľ, Ján Dubovský, Jana Harantová, Juraj Roháč, Peter Zoričák, Jozef Hanus, Ján Šulavík a František Žifčák. Je mi ľúto, že takéhoto krásneho jubilea sa nedožil ani prvý predseda Elemír Rákoš, ani čestný predseda Michal Kušík a ani člen prvého výboru Ján Dubovský. Všetci traja prejavili ohromný kus odvahy a prispeli našej spoločnosti množstvom práce, svojím umom a organizačnými schopnosťami. Česť ich pamiatke! Niektorí členovia výboru pracujú v prospech našej spoločnej veci až dodnes a patrí im veľká vďaka.

Spoločnosť slovenských archivárov vykonala počas dvadsiatich rokov veľký kus práce. Nechcem na tomto mieste vymenovávať všetky podujatia, no treba aspoň spomenúť komunikáciu s nadriadenými orgánmi pri príprave zákona o archívoch, pri 20 % prepúšťaní, archívne dni, Fórum archivárov, exkurzie, odborné stáže, medzinárodnú spoluprácu s obdobnými archívnymi spoločnosťami, pracovné aktivity v súvislosti s Deklaráciou archívnych spoločností krajín V4... Za všetkým treba vidieť kus poctivej, statočnej a nezaplatenej práce, i keď nie všetko sa vydarilo na 100 %.

Domnievam sa, že tento rok by sa mohol niesť pre nás v slávnostnom duchu, v duchu uctenia si 20-ročnej tradície, v duchu hľadania nových možností dostať do povedomia verejnosti našu organizáciu, no predovšetkým náš archívársky stav. Vo Fóre archivárov začíname so spomienkami starších kolegov, rozprúdili sme aktivity okolo biografického slovníka archivárov, pripravujeme archívne dni v Bojniciach, na ktorých zaznejú prednášky v rôznych jazykoch a prinesú nové skúsenosti z našej strednej Európy... Bolo by fajn, keby sme dali príklad mladej generácii, ktorá by sa právom hrdila svojim povoláním a hovorila by: „Som hrdý na to, že som archivár!“

Zuzana Kollárová
predsedníčka SSA

POZVÁNKA

XIII. archívne dni v Slovenskej republike

ARCHÍVY V KRÍZOVÝCH SITUÁCIÁCH

Bojnice 26.–28. máj 2009

Spoločnosť slovenských archivárov
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – odbor archívov a registratúr
Sekcia archívnictva a pomocných vied historických SHS pri SAV
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – Štátny archív v Nitre – pobočka Bojnice

Vás pozývajú na

XIII. archívne dni v Slovenskej republike

venované téme

ARCHÍVY V KRÍZOVÝCH SITUÁCIÁCH

Bojnice 26.–28. mája 2009

Kongresová sála Kultúrneho centra Bojnice

PROGRAM

26. 5. 2009 (utorok)

- 11.00 – 13.00 h **Prezentácia účastníkov**
- 13.00 – 13.50 h **Otvorenie**
Pozdravné príhovory predstaviteľov mesta Bojnice, VÚC, OAR MV SR, SSA, MV SR – Štátny archív v Nitre – pobočka Bojnice
- 13.50 – 14.10 h **Ing. Jozef Hanus, CSc.** (MV SR – odbor archívov a registratúr, Bratislava)
Medzinárodné aktivity v oblasti riešenia krízových situácií v archívoch
- 14.10 – 14.30 h **PhDr. Peter Zoričák** (MV SR – odbor archívov a registratúr, Bratislava)
Archívy v krízových situáciách – trvalý stav?
- 14.30 – 14.50 h **Mgr. Monika Péková** (MV SR – Slovenský národný archív, Bratislava)
Krízový stav digitalizácie
- 14.50 – 15.10 h **Ing. Jozef Vážny** (Asociácia správcov registratúr)
Registratúrne strediská v krízových situáciách
- 15.10 – 15.30 h **Prestávka**
- 15.30 – 15.50 h **PhDr. Ing. Michal Ďurovič** (Národní archív, Praha)
Krízové plánovanie ve státních archivech České republiky – zkušenosti z povodní v letech 1997 a 2002
- 15.50 – 16.10 h **Przemysław Wojciechowski** (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich – Zarząd Główny – Association of Polish Archivist; Archiwum Państwowe w Poznaniu)
Ochrona materiałów archiwalnych w archiwach państwowych w Polsce na wypadek katastrof i sytuacji kryzysowych (Ochrana archívnych dokumentov v štátnych archívoch v Poľsku v prípade katastrof a krízových situácií)
- 16.10 – 16.30 h **Dr. László Szögi** (Egyetemi Könyvtár, Budapest)
Magyar levéltári szervezetek átalakulása a rendszerváltás után (Premena organizácie archívniectva v Maďarsku po zmene režimu)
- 16.30 – 17.00 **Diskusia**
- 17.00 – 18.00 h **Prezentácia firiem**

27. 5. 2009 (streda)

- 9.00 – 9.20 h **PhDr. Veronika Nováková** (MV SR – Štátny archív v Bratislave – pobočka Šaľa)
Rekonštrukcia budovy štátneho archívu v Šali – skúsenosti, krízové situácie a ich riešenia
- 9.20 – 9.40 h **PhDr. Janka Kurucárová** (MV SR – Štátny archív v Bytči)
Vízie a realita v živote Štátneho archívu v Bytči
- 9.40 – 10.00 h **Mgr. Peter Štanský** (MV SR – Štátny archív v Bytči – pobočka Žilina)
Priestorové problémy žilinského archívu
- 10.00 – 10.20 h **Prestávka**
- 10.20 – 10.50 h **PhDr. Peter Vitek** (MV SR – Štátny archív v Bytči – pobočka Liptovský Mikuláš)
Štátny archív v Liptovskom Mikuláši v rokoch 1999 až 2009 – hľadanie životného priestoru
- 10.50 – 11.10 h **PaedDr. Bohumir Brom** (Národní archiv Praha)
Bezpečnostní problematika v súčasnom českém archívnictví
- 11.10 – 11.30 h **Dr. Hana Krajewska** (Archiwum akademii naukovej Warszawa)
Niebeska tarcza – cele i zadania
(Modrý štít – ciele a úlohy)
- 11.30 – 12.00 h **Diskusia**
- 12.00 h **Obed**
- 14.00 h **Exkurzia**
- 19.00 h **Slávnostná večera**

28. 5. 2009 (štvrtok)

- 9.00 – 9.20 h **Mgr. Ivo Łaborewicz** (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich – Zarząd Główny – Association of Polish Archivist)
Doświadczenia archiwów dolnośląskich w zakresie kradzieży i zagrożenia Powodziami (Skúsenosti dolnosliezskych archívov v oblasti krádeží a pri ohrození povodňami)
- 9.20 – 9.40 h **Mgr. Anna Domalanus** (Archiwum Uniwersytetu im A. Mickiewicza w Poznaniu)
Woda w archiwum – zniszczenia i ochrona (Voda v archívoch – ničenie a ochrana)

- 9.40 – 10.00 h **Mgr. Maciej Jasiński** (Archiwum Miasta Stołecznego Warszawa)
Zagrożenia w archiwach (Ohrozenia v archívoch)
- 10.00 – 10.20 h **Prestávka**
- 10.20 – 10.50 h **Árpád Tyekvicska** (Nógrád Megyei Levéltár)
Költségvetési kényszerpályák és a magyarországi levéltárak (Núdzový rozpočet a maďarské archívy)
- 10.50 – 11.10 h **Viktor Haraszti** (Budapest Főváros Levéltára)
A megszűnő gazdálkodó szervezetek iratainak levéltári begyűjtésével kapcsolatos problémák Magyarországon (Problémy súvisiace s archivovaním písomnosti likvidovaných hospodárskych organizácií v Maďarsku)
- 11.10 – 11.30 h **István Kenyeres** (Budapest Főváros Levéltára)
Az elektronikus iratok és a levéltárak Magyarországon (Elektronické dokumenty a archívy v Maďarsku)
- 11.30 – 12.00 h **Diskusia**
- 12.00 h **Záver**

Diskusné príspevky:

PhDr. Šarlota Drahošová (MV SR – Štátny archív v Nitre)
Premeny priestorových a personálnych kríz v Štátnom archíve v Nitre

Mgr. Mária Grófová (Archív Univerzity Komenského)
Lamentatio critica de miserabili statu archivi Universitatis Comenianae Posoniensis

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 15. januára 2009 v Bratislave

- Program:**
- 1) Otvorenie
 - 2) XIII. archívne dni v Bojniciach
 - 3) Hospodárenie SSA
 - 4) Rôzne
 - 5) Záver

V úvode zablahožerala predsedníčka Zuzana Kollárová v mene celého výboru Ing. J. Hanusovi, CSc. k jeho nominácii za riaditeľa MV SR - odboru archívov a registratúr.

Hlavnou témou januárového zasadnutia výboru boli prípravy programu na XIII. archívne dni v Bojniciach. O záštitu nad nimi požiadali členovia výboru písomne ministra MV SR R. Kaliňáka. O hospodárení spoločnosti informovala M. Kačkovičová, stav na účte k 31. 12. 2008 bol 133.074,14,- Sk a stav pokladne 3.030,- Sk. V bode rôzne sa rokovalo o niektorých návrhoch na zmeny v stanovách spoločnosti, týkali sa napríklad: čestného členstva, pamätných listov pre čestných členov udeľovaných pri výročiach a jubileách, voľby náhradníkov a zvýšenia počtu členov revíznej komisie; ďalej sa diskutovalo v súvislosti s novovyjdeným zborníkom z X. archívnych dní, konaných v Levoči s názvom Dejiny archívov na Slovensku (vyšiel knižne v januári 2009) o sústredení príspevkov aj z ostatných archívov a vydaní kompletných dejín archívov SR formou CD; o rozoslaní a predaji kalendárov pre členov SSA; stave súťaže o Cenu E. Rákoša, ktorej uzávierka bola stanovená na 31. marec 2009. Výbor navrhoval tiež zriadiť samostatnú špecializovanú sekciu pri SSA – sekciu predarchivárov, projekt nebol však doriešený. Bod „rôzne“ sa týkal aj jubilentov z radov spoločnosti, ktorých zoznam za rok 2009 pripraví Oľga Kvasnicová.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 17. februára 2009 v Bratislave

- Program:**
- 1) Otvorenie
 - 2) XIII. archívne dni v Bojniciach
 - 3) Hospodárenie SSA
 - 4) Členstvo SSA
 - 5) Exkurzia
 - 6) Fórum archivárov
 - 7) Webová stránka
 - 8) Rôzne
 - 9) Záver

Zasadnutie otvorila predsedníčka Zuzana Kollárová, ktorá privítala na zasadnutí výboru aj Mgr. Danicu Simanovú - riaditeľku ŠA v Nitre – pobočka Bojnice. D. Simanová informovala členov výboru o organizačnom zabezpečení XIII. archívnych dní, t. j. ubytovania, konferenčnej sály, stravovania, občerstvenia počas konferencie, exkurzie a programu, ako aj propagačného materiálu pre účastníkov archívnych dní.

M. Kačkovičová predložila správu o pohybe na účte spoločnosti a predbežnom zisku finančných príspevkov z 2% dane z príjmu (do dátumu zasadnutia – suma 29.578, -Sk). Výbor schválil prijatie nových členov - Mgr. Janu Macounovú z Archívu Univerzity Komenského v Bratislave, Mgr. Martinu Snakovú zo Štátneho archívu v Prešove – pobočka Svidník, Annu Czakovú zo Štátneho archívu v Bratislave – pobočka Modra a Mgr. Luciu Karellovú zo Slovenského filmového ústavu. Z radov SSA vystúpili – Mária Babinská, Štátny archív v Bytči – pobočka Dolný Kubín a Ivica Mičeková, Štátny archív v Bytči – pobočka Dolný Kubín. Členovia výboru odsúhlasili trasu exkurzie (Pannohalma, Veszprém - v Maďarsku), ktorá sa pripravuje na začiatok októbra 2009. Už tradične sa na zasadnutí riešila príprava nového čísla Fóra archivárov a stav webovej stránky www.archivari.sk. V „rôznom“ sa diskutovalo na témy: a) biografický slovník (termín zaslania príspevkov - do konca mája 2009), stanovisko modranských archivárov k biografickému slovníku (návrh zaradiť do biografického slovníka výlučne už nežijúcich archivárov); b) propagačný materiál spoločnosti – vyhotovenie plakety s erbom SSA; c) sťaž pre slovenských archivárov v zahraničných archívoch a hosťovanie zahraničných stážistov v slovenských štátnych archívoch.

Zapísala: E. Machajdíková, tajomníčka SSA

Z DOMOVA A ZO SVĚTA

Public relations v archívoch

(III. časť)

Toruňská konferencia priniesla prekvapenie v podobe študentského filmu, ktorý predstavila *Magdalena Niedzwiedzka – Badanie wizerunku archiwów polskich – sonda uliczna*. Už samotný názov prednášky dáva tušiť, o čom tento krátky film bol. Študenti toruňskej archívnej školy sa vybrali „do ulíc“, aby sa opýtali všetkých generácií na to, či vedia čo je archív, kde sa nachádza, čo robia archivári a pod. Archívy v Toruni neboli neznámou hlavne pre staršiu generáciu. Otázky položené priamo pred budovou štátneho archívu však nie vždy zostali zodpovedané podľa očakávaní archivárov. Výbuch smiechu v sále však vyvolali odpovede na otázku, ako vyzerá archivár a čo robí? Hlavne mladí ľudia mali predstavu o starých ošumelých pánoch, ktorí síce všetko vedia, ale radšej sa s nimi mladá generácia nechcela stotožniť. Ktovie, ako by dopadol podobný výskum o spoločenskom povedomí o archívoch a archivároch u nás na Slovensku. Každopádne by to mohol byť typ pre študentskú prácu aj na našich vysokých, či stredných školách.

Posledný blok prednášok tvorili tie, ktoré sa venovali Public relations v zahraničí. *Hana Krajewska* vystúpila s príspevkom *Public relations w archiwach w Austrii i Niemiec*. Riaditeľka archívu Akadémie vied v Poľsku má bohaté skúsenosti s prácou archívov v spomenutých krajinách. Prezentácia nemeckých archívov na verejnosti začala v roku 1969, kedy sa čoraz častejšie začali organizovať výstavy, exkurzie a prednášky. Takéto sprístupnenie archívnych dokumentov oveľa viac začalo oslovovať verejnosť, aj keď vďaka kontextu premyslených a regulárnych aranžmánov až v tomto období prezentácia nadobudla aj

odborný charakter. Nemeckí archivári vyvíjajú v tejto oblasti rôzne aktivity. Často využívajú internet, kde sa nachádzajú základné informácie o úradoch a úradníkoch, kontakty a pod. (odporúčame našu webovú stránku www.archivari.sk, na ktorej sa nachádza kontakt na nemeckých kolegov). Spoločnosť nemeckých archivárov usporadúva každé dva roky archívne dni, ktoré boli aj pre slovenských archivárov vzorom. Veľkým prínosom prezentácie zo strany nemeckých archivov je veľmi aktívna forma prezentácie archívnych fondov a ich obsahu. V Rakúsku sa prezentácia archivov koncentruje predovšetkým v štátnych archívoch. Tu sa public relation venujú konkrétne osoby. Pozornosť si zasluhuje súťaž „archív mesiaca“, ktorá je zverejnená na internetovej strane.

Renata Arovelius – Public relations w archiwach szwzdzkich priniesla veľmi zaujímavé informácie z pohľadu rôznych odborníkov. Zamýšľala sa nad spôsobom podávania informácií a nad komunikáciou medzi inštitúciami. Každá inštitúcia si robí výber akým spôsobom, kde a kedy komunikuje s rôznymi skupinami respondentov. Základnou zásadou obrazu archivov v spoločnosti je aj vo Švédsku kritérium dostupnosti archívnych materiálov predovšetkým pre štátne inštitúcie, ale aj pre rôzne médiá – televíziu, rozhlas, tlač a pod. Avšak na pozitívny obraz archivov v spoločnosti nie je možné tvoriť iba týmto spôsobom. Musí ho dopĺňať celý rad iných aktivít ad hoc, ktoré majú vplyv na rozvoj vedy o archívoch, ich úlohy a informačného potenciálu nachádzajúceho sa v spisoch. Veľký význam má organizovanie Dňa archivov, ktorý sa uskutočňuje každoročne v celom Švédsku druhú novembrovú sobotu za účasti všetkých archívnych inštitúcií. Pozoruhodné je podujatie „z archívneho vrecka“, ktoré je iniciatívou archívneho vzdelávania a je zamerané na žiakov základných a stredných škôl. Zaujímavý je aj Archívny týždeň – „Avec“, ktorý je organizovaný v Göteborgu a zaslúži si osobitnú zmienku.

O prezentácii archivov v Rumunsku informovala Diana Joita v príspevku *Public relations archiwów w Rumunii*. V Rumunsku sa problematika public relations začala v súvislosti s archívnictvom a archívmi objavovať až po roku 2001. V posledných rokoch štátne archívy boli poverené zodpovednosťou za umožnenie realizácie ústavných práv obyvateľov Rumunska vzťahujúcich sa na prístup k informáciám. Samozrejme, že sa tak stalo pod vplyvom európskych výziev. V archívoch študujú prevažne historické témy bádatelia, verejné orgány a súkromné osoby, ktoré zaujímajú archívne dokumenty majetkového charakteru. Zo širšieho hľadiska tu môžeme zaradiť aj študujúcich archivárov a medzinárodné spoločenstvo, ktoré rovnako rumunské archívy využíva. Techniky public relations sú nepochybne spôsobom ozdravenia organizácie, keďže sú volené na základe vzájomnej komunikácie. Inštitúcia informuje o svojej činnosti, ale zároveň vyhodnocuje spätné informácie, ktoré jej umožňujú po vyhodnotení vytvoriť prognózu ďalšej komunikácie a využívania a aj výber ďalšej práce na archívnych fondoch. Od roku 2005 je v Rumunsku v platnosti Rámcový program budovania verejného imidžu štátnych archivov v bode Projekt činnosti štátnych archivov. Hlavným zámerom spomenutého plánu je pozdvihnutie verejnej mienky o význame archivov a snaha pritiahnúť všetkých, ktorí sa ešte s archívmi nestretli. Niektoré úlohy archivov sa stali svojim významom súčasťou informovanosti celej spoločnosti, budovania stálych kontaktov s médiami a pritiahnutia iných spoločenských skupín – napr. výstavy, vedecké konferencie a pod. Dôležitým sa ukazuje nepretržitý kontakt so štátnymi, ale aj regionálnymi médiami. Neodmysliteľnú súčasť public relations tvoria medzinárodné kontakty aj prostredníctvom kultúrnej a spoločenskej diplomacie, či spoločností archivárov.

Záverečným vystúpením bol príspevok Irmy Buzaitė, ktorá v príspevku *Public relations w archiwach litewskich: stan obecny i perspektywy* informovala o situácii týkajúcej sa archivov v Litve. Základným cieľom archivov je sprístupnenie verejných informácií, zabezpečovať prehľadnosť a rozhľad o činnosti štátnych inštitúcií. Kľúčový význam v inštitúciách má: stále rozširovanie informácií o činnosti inštitúcie, správy v krízových situáciách a spolupráca medzi spoločnosťou a úradom. Prezentácia litovských archivov je uspokojivá hlavne v krízových situáciách. Prezentácia archívnych dokumentov vo forme výstav, konferencií,

seminárov je v Litve veľmi populárna. Archivári spolupracujú aj na medzinárodnej úrovni, no veľmi dôležitou sa ukazuje spolupráca s knižnicami, múzeami a pod., ktoré umožňujú širšiu prezentáciu archívov.

Zuzana Kollárová
ŠA Levoča, pobočka Poprad

Konferencia *Diplomatica ecclesiastica* spojená s okrúhlym stolom na tému *Cirkevné archívy včera/dnes/zajtra* v Slovenskom národnom archíve

Slovenský národný archív v spolupráci so Spoločnosťou slovenských archivárov, Sekciou archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV a Katedrou archívnictva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave zorganizoval v dňoch 15.-16. októbra 2008 vo svojej prednáškovej sále medzinárodnú vedeckú konferenciu nazvanú *Diplomatica ecclesiastica*, ktorá bola druhý deň rokovania spojená s okrúhlym stolom *Cirkevné archívy včera/dnes/zajtra* na páľčivú tému súčasnosti slovenského cirkevného archívnictva a knihovníctva.

Prvý deň rokovania bol rozdelený do troch tematických blokov. Medzi blokmi bola možnosť odbornej diskusie o prednesených referátoch. V prvom bloku odzneli tri príspevky venované zahraničným problematikám: pisárskym dielňam sliezskych augustiniánov (Anna Pobóg-Lenartowicz), pápežským protekčným listinám pre moravské kláštory (Pavel Hruboň) a azylovej otázke v ranonovovekom prostredí českých kláštorov (Daniela Hrnčiarová). Doplnil ho príspevok venovaný súkromnému archívu Leleského konventu (Robert Mareta), v ktorom sa autor zaoberal aj otázkami jeho vzniku a fungovania v stredovekom období.

Druhý blok rokovania bol venovaný problematike hodnoverných miest, ktoré v Uhorsku od prvej štvrtiny 13. storočia suplovali verejný notariát. Referáty predstavili celkový pohľad na fungovanie tejto inštitúcie v období stredoveku (Richard Marsina), ich právne postavenie (Adriana Švecová), analýzu kancelárskej praxe Hodnoverného miesta Turčianskeho konventu v 18. storočí (Martin Zborovjan) a vnútornú analýzu častí štatútu Bratislavskej kapituly (okolo roku 1530) opisujúcich dobovú sfragistickú prax (Radoslav Ragač) a priniesli paradoxné zistenie, že napriek už niekoľko storočnej pozornosti vedcov o ich činnosti stále vieme dosť málo. Tematicky k nim patria ešte pokus o periodizáciu diplomatickej aktivity Bratislavskej kapituly (Juraj Šedivý), ktorý odznel až na druhý deň a úvaha na tému cirkevného alebo svetského charakteru archívnych fondov hodnoverných miest (Erika Javošová), rovnako z druhého dňa rokovania.

Živá diskusia zdôraznila, že tomuto uhorskému špecifiku doposiaľ chýba komplexné zhodnotenie (R. Marsina) a chýbajú monografie venované jednotlivým hodnoverným miestam a ich personálu, viacerí diskutujúci sa venovali aj otázke edovania prameňov z cirkevnej oblasti.

Tretí blok predstavil výsledky výskumov v zahraničných archívoch. Dva boli výstupmi z bádania vo vatikánskych archívoch. Juraj Roháč predstavil proces preverovania kandidátov na biskupské stolce v Uhorsku v 18. storočí a venoval sa výpovednej hodnote spisového materiálu. Druhý príspevok s názvom *Registra Supplicationum* v pápežskej kancelárii a Uhorské kráľovstvo predstavil výsledky výskumu registrov suplík pápežskej kancelárie (Vladimír Rábik). Prvý diel záznamov so vzťahom k Uhorsku krátko po konaní konferencie vyšiel tlačou. František Oslanský sa venoval diplomatike písomností z produkcie Ostrihomského arcibiskupstva v stredoveku.

Druhý deň rokovania bol z väčšej časti venovaný okrúhlemu stolu na tému *Cirkevné archívy včera/dnes/zajtra*. Organizátori ho zaradili do programu konferencie pre všeobecne zlý stav a postupný zánik archívov a historických knižníc vo vlastníctve cirkví a akútnu potrebu diskusie a hľadania riešenia nepriaznivého stavu. Príspevky zmapovali súčasný stav: Rím. - kat. cirkev (Veronika Nováková, Peter Rusnák, Zoltán Baláž-Richard Lacko, Marek Ďurčo-Jaroslav Nemeš, české reálie: Jana Opelťová-Věra Slavíková), Ev. cirkev a. v. (Zora Bakošová, Martin Kováč, Jana Petőczová) a pravoslávna cirkev (Bojan Radovanovich). Najpozitívnejším príkladom je Banskobystrické biskupstvo, ktoré do svojho historického archívu s dvomi archivármi postupne deponuje aj archívne fondy jednotlivých fár a buduje aj *Diecéznu historickú knižnicu biskupa Dr. Štefana Moyzesa* v Kláštore pod Znievom, kde zhromažďuje historické farské knižnice. Dvojicu centrálnych archívov začína budovať aj Evanjelická cirkev a. v. Osobitným príspevkom bola predstavená akvizičná politika Slovenského národného archívu v oblasti dokumentov cirkevnej proveniencie (Božena Slezáková) a tiež analýza obsahu archívneho fondu Slovenský náboženský fond (Eva Vrabcová). V prestávkach a po odznení referátov sa rozpútala živá diskusia a aj tá je jasným dokladom toho, že ide o tému, ktorá je na výsosť aktuálna a riešenie jej stavu nevyhnutné.

Sprievodným podujatím bola výstava z dokumentov cirkevnej proveniencie Slovenského národného archívu získaných akvizičnou činnosťou v posledných rokoch vynštalovaná v priestore pred sálou a prehliadka archívu.

Spolu takmer 200 zúčastnených za oba dni rokovania konferencie a z veľkej väčšiny pozitívne ohlasy sú jasným dokladom toho, že téma konferencie a okrúhleho stola zaujala široký okruh poslucháčov.

Na záver by som rád poďakoval všetkým, ktorí sa podieľali na príprave podujatia.

Radoslav Ragač,
Slovenský národný archív

Výstava archívnych dokumentov OKAMIHY REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKO 1918-1938 v Slovenskom národnom archíve

Slovenský národný archív pripravil pri príležitosti 90. výročia vzniku Československej republiky výstavu archívnych dokumentov s názvom *Okamihy republiky. Československo 1918-1938*. Autormi koncepcie výstavy a aj jej realizácie boli archivári a zostavili ju ako výber z najzaujímavejších dokumentov týkajúcich života v medzivojnovom Československu. Hlavným cieľom bolo predstaviť verejnosti doposiaľ neznáme dokumenty viažuce sa k tomuto významnému obdobiu našich dejín. Na príprave sa podieľalo oddelenie starších fondov (vznik republiky) a oddelenie nových fondov, ktoré zabezpečilo zvyšnú časť výstavy.

Výstava bola koncipovaná ako interaktívna. Jej súčasťou bolo aj premietanie zdigitalizovaných fotografií lodí, železničnej dopravy a reálií v Štúrove, albumu osobností a tiež fotografií slávnostného nočného osvetlenia Bratislavy pri oslavách v roku 1928. Súčasťou boli aj dve inštalácie - kancelária a obývací priestor zariadené dobovým mobiliárom zo zbierok archívu.

Výstava bola nainštalovaná v priestore pred konferenčnou miestnosťou archívu. Vzhľadom na kontaktný spôsob prezentácie boli vystavené výlučne kópie archívnych dokumentov. Vernisáž s kultúrnym programom prebehla 28. októbra o 14.00 h a výstava bola otvorená v pracovných dňoch do 28.11.2008. Prezrelo si ju viac ako dvesto návštevníkov a prilákala aj školské triedy. Archív zabezpečil aj lektorský výklad (Mgr. Daniela Fukasová).

Výstava bola rozdelená do viacerých tematických celkov. Okrem časti venovanej priamo vzniku štátu, sme osobitne predstavili činnosť dočasnej skalickej vlády a aktivity vojenských misií. Mobilizačným plagátom v nárečovej slovenčine bola prítomná aj Slovenská republika rád. Ďalší blok v poradí bol venovaný politickým a kultúrnym osobnostiam s dôrazom na generála Milana Rastislava Štefánika, Tomáša Garrique Masaryka.

Jeden z panelov prezentoval hospodársky a kultúrny rozvoj štátu. Predstavili sme plagáty a pozvánky na rôzne kultúrno-spoločenské a náboženské podujatia, programy divadiel a kín, ale aj pestrú zmes hlavičkových papierov a reklám rôznych firiem pôsobiach na Slovensku. Osobitne boli prezentované tri dôležité udalosti: oslavy 10. výročia vzniku republiky v roku 1928, organizácia Dunajských veľtrhov v Bratislave a štrajk v Krompachoch.

V ďalšej časti výstavy sme sa venovali rozvoju školstva (výročné správy škôl, fotografie interiérov a exteriérov školských budov, didaktické pomôcky), dobovej propagácii turistických zaujímavostí jednotlivých slovenských regiónov (rôzne brožúry, hlavičkové papiere hotelov, reklamy kúpeľov, turistické mapy) a predstaveniu dopravnej infraštruktúry štátu. Vystavili sme napríklad zriedkavé cestovné poriadky a cenníky viacerých lokálnych súkromných autobusových dopravných spoločností, fotografie vozidiel, lodí a vlakov, fotografie slávnostnej výzdoby železničných budov pri príležitosti štátnych návštev, automapy, výpisy zo staničných kroník a podobne.

Výstava bola chronologicky ohraničená mníchovskými udalosťami, mapou s novými štátnymi hranicami a vykonávacím dokumentom týkajúcim sa úprav po Viedenskej arbitráži, ktorého kópia symbolicky založená v dobovom písacom stroji výstavu ukončila.

Na záver by som rád poďakoval všetkým kolegom a kolegyniam, ktorí sa na príprave výstavy podieľali.

Radoslav Ragač
Slovenský národný archív

ZO SPOMIENOK KOLEGOV...

Rozhovor s PhDr. Emilom Kufčákom

1) Čo bolo pre Vás impulzom, aby ste sa stali archivárom?

Po uzavretí manželstva roku 1955 ma osud zavial do Liptova, do rodného mesta mojej manželky - Liptovského Mikuláša. Nebola možnosť zamestnať sa v školstve, prišla však nečakaná ponuka pracovať v liptovskomikulášskej pobočke Štátneho archívu v Bytči. Zareagovať bolo treba skorou odpoveďou. Vybavil

som si v pamäti vedomosti o archívoch vtedajšej doby a rozšíril ich konzultáciou s odborníkmi. Po zrelej úvahe padlo rozhodnutie vstúpiť do nepoznaného sveta retrospektívnych informácií.

V očiach verejnosti pretrvávajúce deformované predstavy o archívoch ako o skladoch starého papiera nemali ďaleko od reality. Archív bol umiestnený v administratívnej budove z 18. storočia. Pracovňa zariadená starým nábytkom, na písacom stole kalamár s nádobkami na čierny a červený atrament, rúčka na pero s vkladacími pierkami, pijak vo forme kolísky, atramentová ceruzka, starodávna stolná lampa so zeleným tienidlom. Nebol telefón. Starý písací stroj rachotal ako guľomet. Hygienickým potrebám slúžilo umývadlo s lavórom, džbánom vody a vedrom na použitú vodu. Kúrilo sa uhlím v železnej peci. Ponurá atmosféra vládla v netemperovaných a nedostatočne osvetlených depozitároch s hrbami neusporiadaného materiálu. Celková situácia pre súčasníka na rezignáciu.

Bola to však etapa budovania jednotnej siete štátnych archívov a tvorby jednotného archívneho fondu. Kládli sa základy jednotnej metodiky spracovávania a sprístupňovania archíválií. Koncipovali a v tlačenej podobe sprístupnili základné pravidlá pre spracovávanie archívneho materiálu. Začalo obdobie systematického spracovávania a sprístupňovania spravovaných písomností. V takomto ovzduší a intenciách sa uberala aj moja činnosť. Postupne prinášala pozitívne výsledky.

Prostredníctvom kremnického archivára PhDr. T. Lamoša som sa oboznámil s latinským výrokom o archívoch: *Hic mortui vivunt et muti loquuntur*. A každodenná prax, putovanie po storočiach a odkrývanie zašlých čias prinášali mnohovranné svedectvá o zmysle tohto výroku. Môj vzťah k archívnictvu ovplyvňovalo aj hľadanie kontinuity včerajška a dneška. A sústredený záujem o archív vyvolávalo aj vnútorné presvedčenie o spojitosti minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Nemožno nepriznať, že svoju úlohu zohrala aj záľuba v staromilstve.

2) Naplnila práca v archíve Vaše očakávania?

Zlomová situácia nastala roku 1960. Vtedy zrušili liptovskomikulášsku pobočku. Ocitol som sa pred osudovou otázkou, ako ďalej. Rozhodoval som sa pre jednu z možností: štátne archívy, múzejníctvo, školstvo alebo okresný archív. Voľba padla na poslednú možnosť s dlhodobým cieľom uskutočniť svoje predstavy o modernom archívnom zariadení, ktoré by svojou cieľavedomou činnosťou prelomilo hrádze názorov verejnosti o archívnictve.

Nie všetko bolo ideálne, cesta nebola hladká a priamočiara a bez prekážok. Sústredený záujem a pracovný entuziazmus aj vo vtedajších podmienkach postupne prinášali priaznivé výsledky. Prejavovali sa v podobe uspokojovania bádateľských záujmov, úradných potrieb a požiadaviek stránok a prezentáciou v publikačnej činnosti a angažovanosťou v kultúrno-vzdelávacej práci. Tak sa naplňali aj moje ambície.

3) Čo motivovalo Váš záujem o publikačnú činnosť?

Archívy poskytujú plné priehrdie príležitostí na sebarealizáciu. Niečo pred polstoročím pri usporadúvaní trestných spisov súdnej stolice Liptovskej župy som našiel údaje o zbojníckej družine Jakuba Surovca. Ústnym podaním sa tradovalo, že Surovec bol členom Jánošíkovej družiny. Na obrazoch maľovaných na skle i ľudovom drevoryte z 18. storočia je stvárnený akt prijímania Surovca do Jánošíkovej družiny. Štúdiom archíválií liptovskej proveniencie rozšírené aj o ďalšie historické pramene sa mi podarilo dokázať, že Jánošík sa so Surovcem nestretol. Jánošík žil v rokoch 1688 - 1713, Surovec v rokoch 1715 - 1740. Štúdiu o zbojníckej družine Jakuba Surovca som predostrel verejnosti na stránkach tlače. Bol to podnet s poznatkami z nepreberného bohatstva retrospektívnych informácií o historických postavách,

pozoruhodných stavebných pamiatkach, historických faktoch a udalostiach oboznamovať čitateľov v článkovej a knižnej literatúre.

4) Čo Vás hnevá na našej profesii?

Takmer dve desaťročia som mimo diania v archívnictve. Preto nemám mandát na prípadnú polemiku alebo kritiku. Ale predsa chcem vysloviť niekoľko poznámok.

Bez ohľadu na zriaďovateľskú funkciu, pracovnoprávne otázky, finančné a materiálno-technické zabezpečovanie a metodické riadenie štátom zriaďovaných archívov chcem sa aspoň letmo pozastaviť pri ich združených pomenovaniach. Zdá sa mi neobvyklé, že prvým členom týchto združených pomenovaní je názov zriaďovateľa. A ak je to silové ministerstvo, budí to dojem, akoby archívy potrebovali takýmto spôsobom posilňovať svoje spoločenské postavenie. Pre domáceho alebo zahraničného návštevníka archívu je to údaj nepodstatný. Aký ohlas vo verejnosti by mala napr. unifikácia tohto spôsobu tvorby názvov škôl od materských po vysoké, všetkých vedeckých a kultúrnych inštitúcií, keď pred každým názvom školy, ustanovizne, ústavu by sa uvádzalo aj pomenovanie zriaďovateľa?

V minulosti sieť štátnych archívov bola zriadená podľa územných hľadísk vo vzťahu k spravovaným kmeňovým fondom a ich pôvodcom. A v tejto sústave mali pevné miesto štátne okresné archívy. Nazdávam sa, že najpriliehavejšie názvy štátom zriaďovaných archívov boli v prvopočiatoch budovania jednotnej siete. Boli krajské archívy a okresné archívy. Atribút krajský naznačoval, že v správe archívu kmeňové archívne fondy sú súbory písomností, pochádzajúce z činnosti krajských verejnosprávnych orgánov a ich predchodcov. Analogicky atribút okresný naznačoval, že kmeňové archívne fondy tvoria súbory písomností okresných verejnosprávnych orgánov a ich predchodcov. Návrat k týmto názvom je reálna vízia?

Nezávisle od tvorby pomenovania archívov by si zaslúžil pozornosť v rôznych súvislostiach frekventovaný termín okres vo forme odbornej analýzy (jeho genéza a vymedzenie obsahu a rozsahu jeho významu). Mohla by to byť téma na archivistické sympóziu.

Zdá sa, že súčasníci sú veľmi skromní, keď pravidelne organizované pracovné stretnutia archívnych profesionálov sa označujú ako archívne dni. Bez hlbšieho zamyslenia a zdôvodňovania možno jednoznačne konštatovať, že ide o schôdze odborníkov v archívnictve a v archivistike, teda sú to sympóziá alebo konferencie.

5) Vaše záverečné slovo?

Kolegom, ktorí nás už opustili, prejavujem úctu a vzdávam poklonu. Rovesníkom želim veľa zdravia a pokojnú starobu. A súčasníkom pri plnom zdraví veľa tvorivých síl, mnoho pracovných úspechov a za spravovanie a sprístupňovanie kultúrneho dedičstva adekvátne spoločenské uznanie a oceňovanie.

Za rozhovor ďakuje PhDr. Emilovi Kufčákovi, bývalému riaditeľovi Štátneho archívu v Bytči, pob. Liptovský Mikuláš Zuzana Kollárová

Za PhDr. Jozefom Surovcom

Od posledného dňa v roku každý očakáva, že bude veselý. Pre slovenskú archivársku obec však tento Silvester veselý vôbec nebol. Ako blesk z jasného neba ju zasiahla správa, že do nenávratna odišiel jeden z jej členov – PhDr. Jozef Surovec.

Jozef Surovec sa narodil v Banskom Studenci 14. februára 1948. Tam navštevoval aj prvých päť ročníkov základnej školy, 6. až 9. ročník absolvoval v Banskej Štiavnici. V tomto meste vyštudoval tiež Strednú priemyselnú školu, odbor hutníctvo. Po maturite v roku 1967 nastúpil na vysokoškolské štúdium strojnictva v Bratislave. Kvôli náhlym zdravotným problémom ho však musel zanechať.

8. januára 1968 sa Jozef Surovec zamestnal v Štátnom ústrednom banskom archíve v Banskej Štiavnici (ŠÚBA) a tomuto pracovisku zostal verný až do posledných dní svojho života. Zo začiatku vykonával pomocné archívne práce: prevážanie, čistenie, ukladania a triedenia archívneho materiálu. Postupne sa praxou a odborným pomaturitným a následne vysokoškolským štúdiom prepracoval na ďalšie stupne odbornosti i funkčného zaradenia: V rokoch 1970–1973 študoval popri zamestnaní archívniectvo na Strednej knihovníckej škole v Bratislave, a potom pokračoval v štúdiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Vysokoškolský diplom získal v roku 1979. V roku 1989 urobil rigorózne skúšky a dostal titul PhDr. Po funkčnej linke sa v roku 1979 stal vedúcim oddelenia nových fondov a zástupcom riaditeľa ŠÚBA. V roku 1991 bol už poverený vedením tohto archívu a v ďalšom roku sa stal jeho riaditeľom. V tejto funkcii pôsobil do marca 2004.

Ako odborný archivár sprístupnil Jozef Surovec formou inventárov pre bádateľskú verejnosť deväť archívnych fondov. Ten desiaty – Plány Kachelmannových strojární vo Vyhniciach – žiaľ, už nedokončil. Ako vedúci oddelenia nových fondov okrem riadenia práce na svojom úseku vykonával kontroly predarchívnej činnosti v pridelených banských a príbuzných organizáciách po celom Slovensku, sťahoval prírastky archívnych fondov do ŠÚBA, staral sa o evidenciu, podieľal sa na organizovaní školení pre pracovníkov podnikových archívov. Ako zástupca riaditeľa a neskôr riaditeľ mal výrazný podiel na revitalizácii budov archívu a vytváraní lepších podmienok pre uchovávanie archívnych dokumentov, prácu zamestnancov a študijnú činnosť bádateľov. Na každom poste pracoval zodpovedne a spoľahlivo pre dobré meno archívniectva a špeciálne Štátneho ústredného banského archívu.

Dr. Surovec sa popri pracovných úlohách venoval aj vedeckej odbornej činnosti. Témy, ktorými sa zaoberal, vychádzali hlavne z regionálnych potrieb a požiadaviek bansko-historického výskumu. Podieľal sa na vzniku monografie Banskej Štiavnice i publikácie *Osobnosti Banskej Štiavnice*, zostavil a spracoval brožúrku *Banský Studenec/Kolpachy 1266–1991*, napísal príspevky pre odborné semináre o baníctve vo viacerých slovenských lokalitách a ďalšie štúdie a články. Prínos Jozefa Surovca pre slovenské archívniectvo ocenilo Ministerstvo vnútra, sekcia verejnej správy, odbor archívov a registratúr udelením Križkovej medaily a v roku 2008 najvyšším archivárskym vyznamenaním Sasinkovou medailou. Pamätnými medailami bol odmenený za prácu v prospech mesta Banská Štiavnica a pomoc a spoluprácu so Slovenským banským múzeom.

Archívnicko a baníctvo neboli len sférou pracovného záujmu Dr. J. Surovca. Svoj vzťah k týmto odborom prejavil tiež príslušnosťou k stavovskej organizácii „Spoločnosť slovenských archivárov“ a členstvom v Banskoštiavnicko-hodrušskom baníckom spolku. Našiel si však čas aj na niekoľko koníčkov. Bolo to najmä včelárstvo a chalupárčenie so záhradkárčením v rodnej obci. Tak, ako všetko čo robil, aj toto sa snažil vykonávať čo najlepšie s využívaním odborných poznatkov a osvedčených postupov. Najväčším „koníčkom“ mu však bola vlastná rodina.

Takýto - pracovitý, vzdelaný, statočný, charakterný, zodpovedný, dobroprajný, ochotný a skromný bol náš kolega Jožko Surovec. Bude nám veľmi, veľmi chýbať.

Elena Kašiarová
ŠÚBA

OSOBNOSTI SLOVENSKEHO ARCHIVNICTVA

Doc. PhDr. Juraj Žudel, DrSc.

K prvým tohtoročným jubilantom sa deviateho januára 2009 zaradil známy slovenský archivár a historik Juraj Žudel, ktorý v tento deň oslávil 80 rokov.

Juraj Žudel sa narodil v Zemianskej Olči v okrese Komárno ako syn príslušníka Zboru čs. finančnej stráže. Kvôli častým zmenám pôsobiska jeho otca chodil do základnej školy v rôznych miestach Slovenska - v Hurbanove, Kysuckom Novom Meste, v Medzilaborciach a meštiansku školu absolvoval v Michalovciach.

V školskom roku 1948/1949 zložil Juraj Žudel dve maturitné skúšky. Jednu na štvorročnej Štátnej učiteľskej akadémii v Michalovciach a druhú na I. štátnom gymnáziu v Košiciach.

V roku 1948 začal študovať na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Zapísal sa na aprobáciu filozofia – dejepis. Prednášky profesora Alexandra Húščavu z pomocných historických vied ho však zaujali natoľko, že sa roku 1950 rozhodol prestúpiť na archívniectvo, ktoré sa v tomto roku otvorilo ako samostatný odbor. Štúdium ukončil v roku 1952 a stal sa prvým absolventom archívniectva na Slovensku po druhej svetovej vojne. Po absolvovaní dvojročnej základnej vojenskej služby sa uchádzal o zamestnanie v Štátnom ústrednom archíve, kde ho, na jeho veľké sklamanie, neprijali. Od 8. novembra 1954 sa preto stal pracovníkom Archívnej správy Povereníctva vnútra ako referent pre školenie, propagáciu a vedecké využívanie archívov. Jeho pôsobenie v riadiacom orgáne konštituujúceho sa slovenského archívniectva bolo pre odbor veľkým prínosom. V roku 1955 podnietil a spoluautorsky pripravil vydanie dvoch príručiek z pomocných historických vied, ktoré dodnes nestratili svoj význam pre študentov archívniectva a archivárov v praxi - *Príručka chronológie pre archivára* (1955) a *Príručka diplomatiky, sfragistiky a heraldiky* (1956). Sám neprestal túžiť po práci v archíve, a tak od 1. novembra 1956 nastúpil do oddelenia feudalizmu Štátneho slovenského ústredného archívu v Bratislave. V archíve sa podieľal na spracovaní rozsiahleho a zložitého súboru pálfiovských archívov, spracoval fond Panstvo Červený Kameň, Rod Amade Üchritz, zaoberal sa činnosťou hodnoverných miest a sprístupnil komplex registratúr pozemkovej reformy. V archíve sa vypracoval na popredného znalca archívnej teórie a praxe. Pri príprave Slovenského diplomatára výdatne pomohol archívnemu výskumu excerpciou stredovekých listinných textov do konca 13. storočia z protokolov zachovaných archívov hodnoverných miest.

Po vzniku Slovenskej archivistiky (1966) sa stal na štyri roky jej výkonným redaktorom a natrvalo ovplyvnil jej podobu.

Od roku 1968 sa jeho pracoviskom stal Geografický ústav SAV, v ktorom pracoval až do konca roka 1992. Jeho prechod do Geografického ústavu SAV mu umožnil položiť základy slovenskej historickej geografie. K hlavným výsledkom jeho práce v tomto odbore patrí súbor máp o vývoji osídlenia a územnej organizácii Slovenska uverejnený v atlase Slovenska v roku 1980.

Hodnosť doktora vied získal J. Žudel za súbor štúdií z dejín stredovekého osídlenia Slovenska v roku 1993.

Juraj Žudel pôsobil aj ako pedagóg. Od školského roka 1977/1978 až do roku 1997/1998 prednášal na Katedre archívniectva a PVH FF UK v Bratislave historickú geografiu. Od školského roka 1994/1995 prednáša na Trnavskej univerzite okrem historickej geografie aj vývin verejnej správy na Slovensku. V roku 1996 sa tu habilitoval prácou *Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku*.

Juraj Žudel je autorom súboru štúdií o obyvateľstve Slovenska a jeho národnostnej a náboženskej skladbe. Počas svojho pôsobenia v Geografickom ústave SAV pracoval aj na historických témach. Kandidátska práca *Fuggerovci na Červenom Kameni* sumarizovala jeho dlhoročné výskumy sídlištných, hospodárskych a sociálnych pomerov na panstve Červený Kameň. Významná je jeho práca *Stolice na Slovensku*, ako aj vydanie *Príručky chronológie* v roku 2003, ktorá je po doplnení nových poznatkov skôr novým dielom, ako reedíciou príručky z roku 1955. Nielen archivári sa so záujmom vracajú k štúdiám, ktoré J. Žudel uverejnil v Slovenskej archivistike. V ostatných rokoch napr. *Utváranie nového územného a správneho členenia Slovenskej republiky v rokoch 1990–1996* (2002), *Rozbor fondu Panstvo Červený Kameň* (2004), *Problematika osídlenia a verejnej správy v Atlase krajiny Slovenskej republiky* (2006), či *Osobnosť Lazara, tvorca mapy Uhorska z roku 1528* (2007).

Všetci, čo poznajú vedeckú i odbornú prácu J. Žudela vedia, že je naším popredným archivárom a historikom či historickým geografom, ktorý sa nezmazateľne zapísal do kladenia organizačných základov slovenského archívniectva.

Za všetkých archivárov želáme jubilantovi veľa zdravia a životného elánu do ďalších rokov.

Spracované podľa: KUŠÍK Michal: PhDr. Juraj Žudel, CSc., šesťdesiatročný (SA 1/1989)
a MARSINA Richard: Doc. PhDr. Juraj Žudel, DrSc., sedemdesiatročný (SA 1/1999).

Oľga Kvasnicová
ŠA v Nitre, pobočka Topoľčany

DO VAŠEJ KNIŽNICE

VASIL'OVÁ, Darina: Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. (1850-1918). Prešov: Universum 2008, 428 s.

Prešovské kolégium, ktoré od roku 1892 nieslo názov Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi augsburského vyznania, predstavovalo jedinečný fenomén nielen v dejinách Prešova a v dejinách Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, ale stalo sa významným fenoménom aj v dejinách pedagogiky, v dejinách stredného i vysokého školstva na Slovensku, ba i v strednej Európe. Bez neho by ich história nebola úplná a ich obraz deformovaný. Spomenuté kolégium bolo výrazným prvkom v histórii Prešova. Školský systém sa rozvíjal na ňom postupne až sa miestami ocitol v pozícii vysokoškolskej inštitúcie.

Predstavovaná monografia podrobným spôsobom zachytáva mnohé aspekty existencie tejto inštitúcie. Autorka predkladá čitateľom informáciu o správe a riadení prešovského kolégia, o štúdiu v zrkadle študijných predpisov a učebných plánov, pričom sa osobitne venuje Teologickej akadémii a Právnickej akadémii. Veľmi zaujímavé sú kapitoly o záujmovej a mimoškolskej spolkovej činnosti a živote študentov. Napr. na Teologickej akadémii pôsobila Slovenská spoločnosť, samovzdelávací krúžok Kolo a literárna družina Napred, viaceré teologické spolky, samovzdelávacie homiletické krúžky. Na Právnickej akadémii Samovzdelávací spolok – Kőlcseyho krúžok, Podporný spolok poslucháčov práva, kultúrno-umelecké spolky poslucháčov práva – Spevokol a Hudobný spolok. Rozvíjali sa tu aj športové aktivity v Šermiarskom spolku prešovských poslucháčov práva a Uhorskom turistickom spolku prešovskej právnickej triedy. Autorka sa venuje aj bežnému životu študentov a približuje ich stravovanie, ubytovanie, formy štipendií, informuje o knižnici, odborných kabinetoch a učebných pomôckach. Podstatnú časť tvorí kapitola o významných osobnostiach. Spomeňme aspoň niektoré – historik a kňaz Samuel Weber, advokát, pedagóg, historik, prekladateľ a kultúrny činiteľ Július Botto, pedagóg, publicista a kňaz Ján Dérer, maliar a výtvarný pedagóg Viliam Forberger, básnik, kňaz a osvetový pracovník Ján Vansa, spisovateľ a kňaz Koloman Banšel, historik, publicista a prekladateľ Ľudovít Frenyó, náboženský spisovateľ a bratranec Milana Rastislava Štefánika Dušan Fajnor, právnik, ochotnícky divadelný herec, režisér, prekladateľ, redaktor, etnograf Andrej Halaša, spisovateľ, dramatik, prekladateľ a právnik Pavol Országh-Hviezdoslav, spisovateľ Ján Čajak ml. a pod.

Monografia má bohatý poznámkový aparát, zodpovedá všetkým kritériám historického diela, no predovšetkým ide o veľmi pútavé a zaujímavé čítanie nielen pre historikov a odbornú verejnosť.

Zuzana Kollárová
ŠA v Levoči, pobočka Poprad

LUKAČKA, Ján (zost.): Chronológia starších slovenských dejín. Bratislava: Historický ústav SAV bez roku, 315 s.

Podľa slov zostavovateľa Jána Lukačku: „Ambíciou predkladanej knihy je podať čitateľovi reprezentatívny súbor základných informácií zo starších slovenských dejín. Pod staršími dejinami rozumieme históriu územia dnešného Slovenska od praveku až do polovice 19. storočia, keď vďaka revolučným pohybom definitívne končí pomerne dlhá epocha v dejinách ľudstva tradične nazývaná feudalizmus.“

Monografia je súborným dielom profesionálnych historikov a autorov Jána Lukačku, Vladimíra Turčana, Viliama Čičaja a Márie Kohútovej. Ide o prehľadné zobrazenie našich dejín na základe roku, v ktorej sa tá ktorá udalosť odohrala. Každý záznam začína datovaním a je vysádzaný tučne. Okrem známych a menej známych udalostí sa v texte nachádzajú heslá vysádzané kurzívou označujúce udalosti, ktoré sa neudiali na Slovensku, ale svojím významom následne ovplyvnili aj vývin v Uhorsku, či na Slovensku. V texte sa nachádzajú rovnako priame citácie z dobových prameňov. Autori ho rozdelili na viacero kapitol: Pravek a protohistória do prelomu letopočtov, Doba Rímska, Od príchodu Slovanov po zánik Veľkej Moravy (5. stor.–začiatok 10. stor.), Slovensko súčasťou arpádovského Uhorska (10. stor.-1301), Slovensko za vlády Anjouovcov, Slovensko v období neskorého stredoveku, Slovensko vo včasnom novoveku, Zápas o miesto Slovákov v Uhorsku, Formovanie novodobého slovenského národa. Významnú časť tvoria praktické prílohy – Panovníci, Zoznam uhorských palatínov a miestodržiteľov, Zoznam ostrihomských arcibiskupov, Zoznam nitrianskych biskupov, Zoznam jágerských biskupov a genealógie Arpádovcov, Anjouovcov, Habsburgovcov, náboženské zloženie obyvateľstva v stoliciach, ktoré sa celé udržali na území Slovenska v druhej polovici 18. storočia, počty obyvateľov stolíc v rokoch 1780, 1782 a 1787 a počty obyvateľov slobodných kráľovských a banských miest v rokoch 1778, 1781 a 1782.

Knihu odporúčame ako praktickú príručku odborníkom historikom a archivárom na obnovenie prípadných zabudnutých vedomostí, laickej verejnosti na získanie prehľadu o našich krásnych slovenských dejinách.

Zuzana Kollárová
ŠA v Levoči, pobočka Poprad

ŠEDIVÝ, Juraj – PÁTKOVÁ, Hana: Vocabularium parvum scripturae latinae. Bratislava – Praha 2008, 111 s.

Z česko-slovenskej iniciatívy sa sformovala skupina paleografov a odborníkov zaoberajúcich sa výskumom stredovekých rukopisov, listín a nápisov, ktorí pôsobia v krajinách strednej a východnej Európy. Tí na svojom prvom stretnutí v Prahe v roku 2002 založili akademickú sieť Latin Paleography Network – Central and Eastern Europe. Už na ich prvom stretnutí sa v rámci diskusie ukázala potreba vytvoriť aspoň jednoduchý slovník odbornej terminológie, ktorý by pomohol k lepšiemu vzájomnému porozumeniu a recepcii odborných publikácií.

Slovník latinskej paleografie, ktorí predkladajú verejnosti hore uvedení autori, nemá ambíciu úplne vyčerpať danú problematiku. Jeho úlohou je poskytnúť základnú orientáciu v odborných termínoch rôznych jazykov strednej Európy. Za hlavný dorozumievací jazyk bola zvolená nemčina. Slovník obsahuje fotografie jednotlivých písmen, resp. spojení a pod., ktoré sú sprevádzané iba základným verbálnym vyjadrením

fenoménu bez obšírnejšieho vysvetlenia v nemeckom, českom, slovenskom, poľskom, maďarskom, litovskom a ruskom jazyku. Táto forma podľa autorov, vyhovuje odborníkom a uľahčí im rýchlu orientáciu, no na druhej strane možno limituje použitie slovníčka na didaktické účely pre študentov alebo laikov. Vydanie slovníka podporilo viacero medzinárodných a aj slovenských vedeckých inštitúcií. Je potrebné podotknúť, že u nás ide o ojedinelé dielo nesmierne potrebné predovšetkým pre archivárov.

Zuzana Kollárová
ŠA v Levoči, pobočka Poprad

OZNAMY

Dňa 10. marca 2009 nás navždy opustila naša kolegyňa Mgr. Mária Talačová. Viac ako rok statočne bojovala so zákernou chorobou, ale jej náhly skon bol nečakaný a o to bolestivejší.

„Naša Marienka“ sa narodila 14. augusta 1958 v Považskej Bystrici. Po štúdiu na gymnáziu v Bytči bola prijatá na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, kde v roku 1981 ukončila odbor archívniectvo. Jej prvé pracovisko bolo v Turčianskom múzeu A. Kmeťa v Martine. Od februára 1990 začala pracovať v Štátnom archíve v Bytči. Hneď po nástupe sa stala vedúcou študovne a z tohto postu aj odišla...

Bola erudovanou pracovníčkou, ktorá svoje vedomosti využila nielen pri poskytovaní informácií bádateľom, na úseku predarchívnej starostlivosti, ale aj pri sprístupňovaní archívnych fondov. Bola nielen našou kolegyňou, ale aj priateľkou. Odišiel dobrý, statočný človek.

Česť jej pamiatke!

Jana Kurucárová
ŠA v Bytči

Nezabudnite, 2% dane môžete darovať SSA do konca apríla 2009!

Spoločnosť slovenských archivárov
Drotárska cesta 42, 817 01 Bratislava 1
občianske združenie
IČO 1536069221

Naši jubilanti

Január

Mária Hamalová

Február

Mária Chovancová

Marec

Katarína Poprocsiová

(prevzaté z www.flog.pravda.sk)

FÓRUM ARCHIVÁROV

Vydáva Spoločnosť slovenských archivárov

Redakčná rada: Lucia Krchnáková, Oľga Kvasnicová,

Radoslav Ragač, Juraj Roháč, Gábor Strešňák

Technická úprava: Marta Kalnovičová, ŠÚBA

Jazyková korektúra: Júlia Ragačová

Povolilo: MK SR 1472/96